DISSERTATIO HISTORICA

DE

LUDIS PRISCORUM SCANDIANORUM PALÆSTRICIS.

Cujus Partem Posteriorem,

VENIA AMPL. ORD. PHILOS. IN IMP. ACAD. ABOËNSI,

publico examini modeste offerunt

REINHOLDUS VON BECKER,

Historiarum Docens,

ET

MATTHIAS KALM,

Stipend. Publ. Borealis.

In Auditorio Philosoph. die XVII. Novembr. MDCCCXIII.

h. a. m. s.

ABOÆ, typis FRENCKELLIANIS.

Errata Partis pr: In ipſo Titulo, pro MDCCCVIII lege MDCCCXIII; p. 2, l. 2. *eandem* lege *eundem*; p. 4, l. 26 *Ragnar mal* lg. *Biarkamal*; p. 9, l. 8. *prevenisſe* lg. *perveniſſe*; p. 10, l. 20 poſt voc. *Queni* lg. *ſacrificabant*; p. 11, l. 26 ſq. *derivandæ* lg. *derivanda*; ib. & l. ſq. *ſignificandam* lg. *ſignificandum*; p. 1?, l. 4. *protudentes* lg. *protrudentes*; ib. l. 11. *artifiſioſiores* lg. *artificioſiores*; p. 16. l. 13 *tantum* lg. *quantum*; p. 17. l. 20. *Gretta* lg. *Grettia*; p. 20. l. 19. *exultis* lg. *exutis*; in ead, pag. abesſe oportet lineam finalem.

Praeclarissime domine Philosophiae Magister, Amice tum verborum honore tum grato pectoris affectu plurimum prosequende, colende.

~~Nolumus hic~~ Ne hoc ineptiae reprehendar, nolo hic male comta enumeratione, tuas obterere laudes, quas ~~vel~~ jam dudum omnes norunt, haeque occasione sua sponte in mentem revocarunt, vel ~~ta~~ aures tuae modestiae amantiores refugiunt, vel sincera, mutua nobis jam diu, haud desiderat amicitia. Quod vero diversis plane quamvis distentus studiis, mihi partes, quibus jam candide egregieque perfunctus es, ad te deferenti recusare haud voluisti, id quamquam praestantem tuam probet eruditionem, tamen haud minus simul est habendum ~~bene~~ benevolentiae erga me tuae documentum; propter quae non possum non maximas singularesque tibi agere gratias. - Succedant tibi, bene ~~optima~~ utilissima quibus vacasti studia ~~Medi~~ Macaones religionisque. Valeas, mihi que favorem semper conserves

Ritus et ordo huic actui praescriptus jubent; ut jam, omni, quo decet, verborum honore, vos ceteros qui adestis (amplissimos) honoratissimosque viros rogem velitis, si quibus placuerit, vestras ad dissertationem hancce observationes comunicando, decusad... actui huic disputatorio tum rei disquirendae tum nobis profuturi

Vall. Celeb. atq. Ampliss. Dne Professor Eloquentiae de Stella Wolodimeri in quarta classe Eques splendidissime, fautor grato venerabundoque animo semper colende.

Sunt multa, sunt summa favoris benevolentiaeq. tuae in me documenta. Sunt illa ~~praeceptis quas nobis~~ honore colloqii & doctrinae tuae quo hac quoq. occasione impertiisti, ~~honorey quo Tu nos au-~~ ornavisti, itemum pariter aucta atque ea, quas in imo animo jam ondum habeo gratias, Tibi Celeberrime vir debitas, venerabundas, maximas. At desunt ~~mihi~~ verba, quibus animi mei sensa significentur, deest vox tuis dignis attribus; taceam itaque, sed mens mea, quamdiu sentiet, taciturna pro te vota Summo Numini pie fundet, te tuumq. semper venerabitur nomen.

Rancken. Percelebre Dne ad hanc inclytam litterarum Athenaeum Historiae adjuncte.

Haud sperabamus fore ut hac occasione ~~mihi~~ nobis tecum liceret colloquium instituere; quoniam ~~igitur~~ vero nos praeter spem eruditionis tuae in hac certa materia solidissimae participes factos voluisti, tanto majores ex ea laetitias hausimus, tantoque tibi majores debemus gratias et ea propter, et quod te, qualem olim praebuisti, (quando ejus sub umbone, cui cura cultusq. Historia in hoc Athenaeo sunt rerum communicata, ego tuis respondebam argumentis) talem te nunc quoque impertiisti, affabilem, facilem, doctrinis animos nostros solidissimis pascentem. Ut igitur in posterum quoq. hanc mihi serves benevolentiam magnopere te rogo, omni ~~studio~~ cura promereri studebo.

Luctæ quod hic describitur genus, Græcis Ὀρθοπαλὴ (s), Fennis vero nostris *Sylipainia*, atque Veteribus illis Scandia-

---

Jamque Thorsteinus Frostii genua pedibus suis percutiendo effecit ut supinus caderet, & Fullsterko succumbens, cervicem frangeret atque utrumque cubitum (sprack hnacki og badar olbogur).

(Absurdum hic Bjørner induxit sensum, vocem *bringu* latine in *galeam*, svetice in *brynja* vertendo, oblitus vocem *bringa* etiamnum apud Svecos *pectus* significare, & hoc eodem capite modo dictum fuisse, *Athletas certamen inituros vestes exuisse.* Hic igitur a deproperante Bjørnero male interpretatus locus, sic fere reddendus est: Frostius, Fullsterko super pectus suum sublato, ex illa virium contentione multum fatiscebat, cum Thorsteinus Frostii genua vehementer adeo perculeret, ut hic supinus cadens succumbensque Fullsterko, occiput ambasque laceraret ulnas.)

Postquam sero surrexisset, haud soli, infit, hoc gaudium (hunc ludum) participatis; quin dicatis quid mali vestro insit comitatui. Haud longe naso olendum ex ore respondit Fullsterkus. — Cum Jokullo postea exsurgente congrediebatur Allsterkus, acerrimis colluctantes animis. Jukullus tamen viribus superior, alterum ad scamnum, cui Thorsteinus insidebat, portavit: dum autem eum inde retrahere vellet; & summas uterque exsereret vires, Allsterkum, a Thorsteino subinde detentum, tanto robore ad se attraxit Jokullus, ut pedes pavimento imprimeret talis tenus. Thorsteino tunc Allsterkum dimittente, Jokullus supinus cadens ruptis articulis utrumque pedem fregit. (Male, immo: - - - cadens utrumque eluxavit pedem; habet enim textus: *geingu ur lidi a hanum badar fæturnar.*)

nis *Glymur*, *Fadmbragd* nominatum, in aliis quoque historiis horum haud raro obvenit (*t*). Etenim nihil fere præter vires & fortitudinem magni æstimantes, nobiliorumque omnium pæne disciplinarum ignari, regum in palatiis lucta vix ullum magis regale magisve politum habuerunt exercitium (*u*). Luctabantur autem similiter ac hodierni nostrates: ita scilicet invicem se complexi, ut brachium alterum super, alterum infra colluctatoris humeros consertum haberent (*v*), utque ipsum modo in loca ei aliena protrusum dejicere, modo dorso

---

Luctabantur deinde vestibus depositis, *maxima ferocia diu Gudmundus & Adga Jarlus, donec Gudmundus Jarlum in obliquam luctam torquens fortiter agitaret, & Thorsteino opportune se ad pedes Adgi projiciente, pronum disjiceret in nares, qui una cum quattuor dentibus fracti sunt.*

t) Vid. Dissert. Præside Maxime Rever. & Celeberrimo jam Archipræp. D:no Gust. Gadolin de *Pancratio*, *Gymnici apud Veteres Græcos ludi genere*, Aboæ edit. 1798 p. 17; 20. & Potters *Griechische Archæologie*, *übers. von* Rambach, 1. Th. p. 967 not. C. — Habent habueruntque Scandiani aliud etiam genus luctæ, Svecis *taga i kragen*, Fennis *Rinta-painio* (*Rinta-pur[illegible]*) dictum, quod non se invicem amplexi, sed vestem ad pectus & collum prehensantes instituunt, quodque ἀκροχειρισμῷ Grajorum (Gadolin, p. 21.) respondere aut prope accedere videtur.

v) Quam tamen legem sub ardore certaminis nonnunquam violarunt. Vide *Hjalmters ok Olvers Saga*, Cap. 16.

Silentibus aliis ad te jam ~~me~~, eruditissime atque perexime D^{n} Opponens posterior, partes, quas candide suscepisti, deferimus, rogantes uti pro spectata tua non minus eruditione quam benevolentia, ea, quae ~~citra~~ circa dissertationem nostram a tuo judicio potissimum abhorreant, nobiscum communicare.

Praestantissime atque perexime D^{ne} Opponens:

Gratum nobis fuit colloquium quod hac quoque occasione nobiscum instituisti, non modo quod de rebus nobis gratissimis peracute disputasti, sed vero vel in primis, quod ad ipsam disputationem humanitatem adhibuisti jucundam, doctrinam vero non minus spectabilem. Ut igitur non possumus non summopere tibi de utraque gratulari, ita ~~vehe~~ valde optamus ut plura nobis ejus modi obtingant colloquia. Ob ea vero, quae jam nos inter fuerunt, gratias tibi agimus; valeas, nobisque benevolentiam semper conserves.

Neque tibi perexime atque eruditissime D^{n} Respondens in re nostra defendenda socie, candidissime, non justissimas debeo atque gratias, ~~non~~ ~~tam~~ ob singularem quod mihi hac occasione attulerunt ~~erudi~~ ~~tua~~ auxilium, ~~et tum~~ ~~praedicabilis tua~~ eruditio tua ~~atque tu~~ ingeniumque ~~et amicitia tua~~ aeque praedicabiles; de quibus non ~~possim~~ ~~tuum~~ finas ut tibi sincere, ut decet, gratuler ceterque; - me vero inter amicorum tuorum numero in posterum et habeas.

ſto lateribusque fortiter compresſis, ac pedibus ſimul in terram arietatis, imprudentem & raptim dextrorſum ſiniſtrorſumque agitatum proſternere anniterentur (x). Sæpe quidem & antagoniſtam ſupplantarunt (y), ſed, ut videtur, nonniſi hoſtili mente & cum inimico graviori certantes. Erraret certe, qui dolum Thorſteino Bæarm. (z) tributum judicaret Scandianis probatum illis, quorum piratæ nefas putabant cum hoſte congredi navibus inferiori, quorumque fuit regula: *eirn mot eirn ok tva mot fanin*, h. e. *vir cum viro, duo cum diabulo* ſcil. *pugnanto.* — Putabat nimirum Thorſteinus viros Geirraudi vi præditos dæmonica, in quibus ipſe, utpote Chriſtianus, quævis habuit licita.

Quod deinde veſte depoſita luctati bis in allata Thorſteini Bæarm. Hiſtoria dicuntur, — cui ſi ſua non debet, certe adſtipulatur Arngrimus Jonæ f., Islandos ſuperiore corporis parte nudato luctatos narrans (a) — alibi nusquam invenimus relatum, quare id quidem dubium habemus, præſertim

 cum

t, u, x, y, z) Videantur Hiſtoriæ *Thorſt. Bæarmagna* l. c.; *Sigurdi Jorſalafara*, in *Heims Kringla* STURLONIDIS ed. SCHÖNINGI, T. III. C. 24. p. 263; *Bodvari Bjarke*, Cap. 37. p. 85 ſqq.; *Halfdani Öſtensſon*, Cap. 4. p. 7. it. Cap. 7. p. 13; *Halfdani Brana foſtra*, Cap. 8 & 10 ſeqq; *Sorli Rubaſti*, Capp. 3, 5, 24. *Ani Bogaſveigeri*, l. c.; *Sturlaugi Starffames*, Cap. II. (ubi Fennus victoriam reportaſſe narratur); *Eigilli* & *Asmundi*, cet.

a) Vid. ejus *Rerum Islandic.* Libr. I.

cum cœli solique plagæ minus videatur congruum, cum tota narratio de Bæarmagna multis admodum redundet commentis, cumque luctantium alibi fiat mentio (*b*) veste larga indutorum. — Exercitationes hujus generis in palæstra (*leikvoll*) ipsorum plerumque institutas, etsi expresse dictum nusquam invenimus, haud tamen habemus incredibile. Neque de loco multum videntur fuisse solliciti, ibi ad luctam parati, ubi æmulum offenderent sibi parem. Quare nec raro in aulis regum narrantur luctati, nonnunquam ad focum ardentem, in quem, quibus id virium fuit, colluctatorem projicere non dubitabant (*c*).

Quo quidem respectu lucta similitudinem habuit ludi alius, *Draga gränja*, *Gränje-dragning* (*Skinndragande* i. e. *corii tractio*) ipsis vocati, qui circa focum ardentem a duobus ita ludebatur, ut uterque corii bovini diversam extremitatem manibus prehenderet, eoque alter alterum in flammas præcipitem proripere conaretur. Saltem ita in Historia Hjalmteri & Olveri (*d*) itemque in Traditione Wilkinensi describitur. — Et certe sæpius Scandianis veteribus certamen hocce insti

---

b, *c*) Vid. *Ane Bogasveigers* Saga, l. c. — Focus lapidibus structus, septusque saxis in medio erat pavimento, ubi ignem alebant ingestarum arborum trunci. Vid. *Heims Kringla*, ed. c. T. III, *Ol. Kyrres Saga*, C. 2. p. 180 & adnott. ad Hist. *Gunnlaugi*.

d) Cap. 27.

institutum fuit, quoniam in Rhythmis Svecanis Dissertationi Cel:mi IHRE (*e*) insertis, ipsius etiam facta reperitur mentio.
Memi-

---

e) Upsaliæ duabus partibus edit. Diss. hæcce, A. 1750 & 1751, inscribitur: *De Superstitionibus hodiernis ex gentilismo residuis*, recensetúrque ibi p. 32 seq. longa ludorum veterum Scandinavicorum series, quorum quidem descriptione nos — non nisi palæstricos istos in vetustis historiis & traditionibus nostris obvios exponere aggressi — cum supersedemus, alias quasdam exercitationes palæstricis non omnino absimiles commode hic paucis perstringemus. Nimirum luctationes pugilum (*Berserkur* dictorum) cum stipitibus lapidibusque (vid. e. gr. Hist. *Hervoræ* Cap. 3 & 5 p. 47 & 67 edit. VERELII); quæ tamen proprie non lucta fuerunt, sed furor quidam bellicus & virium experiendarum ardor plane insanus (inebriatorum forte Agarico muscario, ut probabile reddit Max. Rever. ÖDMANN in *Kongl. Sv. Vet. Acad. N. Handlingar*, 1784, p. 240-247). Modestius & sine furore alii virium specimen lapidibus tollendis jaculandisque dederunt. (Vid. *Vilkina Saga* Capp. 92, 104 seq. & *Rimur af Karl og Grimur* &c.). Cumque lapides, prima Scandianorum æque ac ceterarum gentium tela, etiam post meliora inventa, in prœliis adhiberi soliti essent, (videantur inter alia *Halfdan Östensons Saga*. Cap. 21. p. 47. & *Thorst. Vikings. Saga* p. 27. ed. nob:mi REENHJELM); juvenes se in illis emoliendis jaculandisque impigre exercuerunt, quod ea re aliis antecellerent, in haud ultimis laudibus suis enumerantes, (vid. *Rimur af Karl* &c.). Alfus quidem Daniæ rex neminem in piratica sibi socium adscivit, quin lapidem magnum, in area jacentem, e terra moliri valuisset.

Meminerunt quoque Rhythmi iidem ludi huic modo narrato non plane absimilis, in quo bini in pavimento seu humi seden-

---

In ejusdem Alfi aula *lusus* seu petulantia potius, aulicis plane indigna, obtinuit *inter epulandum ossibus carne denudatis super mensam pugnandi eaque in convivas contorquendi.* Quorum *Bodvarus Bjarke*, diu lacessitus ludique insolens, tanta vi coxendicem in pugilem quendam retorsisse narratur, ut frontem allisa rumperet, diffueretque corpus inanimatum in terram, (videsis Hist. *Bodvari Bjarke* Cap. 34 p. 78 & seq. in *Björners Nord. K. D.*); quam petulantiam & in aula Geirraudi non nunquam obtinuisse ex *Saga af Thorst. Bæarm.* l. c. apparet; neutri autem regum placuisse, ex utriusque, præcipue vero Alfi, gravi increpatione facile est intellectu.

Inter ludos Vet. Nostratium quoque retulit nob. Berch (vid. *Samlaren* 7. Del. p. 44.) canium incitationem exemplo usus fabuloso Orvar-Oddi, leoninum catulum in canes fratrum incitantis; cui similia obveniunt in *Rolfs Saga*, C. 35; Epitome Historiæ de *Bodvaro Bjarke* p. 134 seq; *Halfdan Östensons Saga*, C. 15, 18 seq; atque in *Olaf Tryggv. Saga*, Auct. Oddo Monacho, C. 53. p. 186, edit. Reenhjelmii; hæc autem & quæ sunt generis ejusdem inter maleficia non ludos a priscis Scandianis referebantur. — Neque silentio prætereundum hic est, lusuum in Rhythmis modo dictis obvenientium quosdam descripsisse Rudbeckium passim in *Atlantica* sua, e. gr. Part. I. pagg. 95 & 696, it. Part. II. pagg. 306 & 431; itemque XII graviorum exercitationum specimina dedisse in ejusdem *Atl.* Part. I. p. 555, ludis tamen phantasiæ quam proavitis addictiorem. Simili ratione Olaus Magnus in Hist. *de Gentibus Septentrional.* (edit. Corn. Scribonii Graphæi,

[illegible], pectinibus [illegible] adversis [illegible] In-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible]
[illegible]. Erat hic ludus, cum in aperto [illegible], Sco-
ticus cui pugiles ad [illegible] pedum [illegible] tendendo firmaret;
vocabaturque a Svecis [illegible] l. Handeplet (f) i. e.
[illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ad [illegible] experiendum [illegible]. Atque
quidem ex [illegible] historiis [illegible] posse liquet, hoc certa-
men [illegible] acceptum referre videntur Sveci, cum quod & in
Graecorum Ludicra (g) & in Halldani [illegible] vita (h) [illegible]

(e) [illegible] Ann. [illegible] Cap. [illegible] Suecorum, [illegible] scandianorum [illegible] nec [illegible] Capite.

(f) [illegible]

(g) [illegible]

(h) Cap. 2. [illegible]

(i) [illegible]

ſedentes, pedumque plantis obverſe fulcimini interjecto innixi, prehenſo ambabus manibus ut plurimum bacillo transverſario (*), alter alterum ex pavimento in pedes ſublevare nitebantur. Erat hic ludus, omnis expers crudelitatis, idoneus qui pugiles ad arcus pedum niſu tendendos firmaret, vocabaturque a Svecis *Kafveldragning* l. *Handkafvel* (*f*) i. e. *cylindri tractio*, *cylindrus manualis*; a Fennis autem melius adhuc *Väki-karttu* & *Väki-kartun veto* q. e. *cylindrus virium experiendarum*, *cylindri ad vires experiendas tractio*. Atque quantum ex vet. hiſtoriis perſpicere nobis licuit, hoc certamen Fennis acceptum referre videntur Sveci, tum quod & in Grimi *Ludikin* (*g*) & in Halfdani *Branafoſtra* vita (*h*) a *Jothis*

Antverpiæ excus. An. MDLXII.) Cap. 3, 10 & ſeq. de priscor. Scandianorum ludis non nihil ſcripſit.

*) Cfr. nota *h* ſequens.

f) Videantur Rhythmi ad notam *e* nuperrime citt. & Berch l. c. pag. 49.

g) Cap. 2, citante eodem Berch.

h) Cap. 19, p. 18. ed. Biörneri. — Hunc locum, ubi quidem pro cylindro illo manuali, *hamo annulo*que uſi traduntur colluctatores, perverſe atque monſtroſe adeo interpretatus eſt Björner. Cum enim textus habeat: *kall hafdi kroknum* a nefinu *en hun hring; that var gamman theirra*, *at han krækti kroknum i hringin*, *oc voru tha uppe a theim ymſir endarnir*, *fæck kerlingar ſtor bakfall* &c. Biörner vertit: *illo uncus huic annulus in* naſo &c., cum ta-

*Jothis Risis*que, qui Fennorum habendi sunt proavi (*i*), institutum id fuisse dicatur, tum etiam quod posteriori locorum citt.

men frequentissime in vet. historia nostra voc. *nesin* manum significet, retentumque in hodierna lingua *nåsve* audiat.

i) Consulantur hac de re *Mappa Geogr.* Tomo III. Hist. STURLONIDIS a SCHÖNING & THORLACIO editæ præfixa, ejusdemque SCHÖNING *Forsög til de Nord. Landes fårdeles Norges gamle Geographie* e. c. pag. 46; it. *Hist. Rerum Norv.* a TORFÆO conscripta, p. 166, & Dissert. de *Veteri Finnmarkia* Præside NEIKTER, Auctore HALLMAN Ups. ed. 1798; in primis vero *Iduna* —— lucem ad tenebras Historiæ Arctoæ illustrandas offerens non minus amabilem, quam ad nervos proavitos in Gothorum mentibus resuscitandos plausibilem adhibens Musam —— in *Fjerde Håftet om Bjarmaland* p. 78 passimque seqq. — Cujus quidem Libri sectionisque pagg. 97 & 169, ubi de nominis *Perma* l. *Biarma* etymo sententia BURÆI recensetur, nos monuerunt, ut nostram circa nomen illud hic jam adderemus observationem.

Neque igitur nos non putamus Fennicæ linguæ nomen illud deberi, cum a της *Perma* accolis, qui maximam certe partem Fenni fuerunt, ad Gothos venisse debeat. Quod vero littera *B* in voce *Bjarma* Fennis aliena est, hanc denominationem Gothos, ex familiari sibi more peregrina nomina ad idioma suum contorquendi, ex genuina illa *Perma* formasse plurima svadent exempla. — Rectius itaque & debuerunt & videntur *Perma* dixisse, idque posteris tradidisse nomen Veteres Rutheni, accolæ incolæque ipsius *Perma*. Qua igitur in voce derivanda Historici, probi illi quidem, sed Fennicæ linguæ forte non gnarissimi, e *wuori* & *wara*

citt. ab Historico Gothico, quasi insolitus, ipsique ignotæ denominationis ludus paullo curiosius enarretur.

Artificiosior paullo jam fuit *pilæ ludus*, non ad pueros solum exercendos utilis, sed & sæpe adultioribus ingenuum præbens oblectamentum. Firmabat nempe manus ad arma telaque tractanda, præsertim cum pila majorum, ex ævi genio

---

vocem *per* elicere conati, frustra laborasse videntur; siquidem vox *Perma* pure est Fennica — significans *terram extremam* (vel & *terram originariam*) — composita videlicet ex *perä* l. *per'* (q. e. *extrema pars*) & *maa* (*terra*), similiter ac hodiernæ voces Fennicæ: *per-seinä*, *per-ikkuna*, *per-sokia* &c., quæ significatio situi & historiæ veteris *Perma* egregie concinit; videturque nomen τῃ *Perma* aut ab accolis aut a colonis inde profectis tributum. Inter vero *Perma* & *Bjarma* eadem derivationis obtinet analogia, atque inter *Perno* & *Bierno*, *Para* & *Bjära*: similiter fere *Wironlax* in *Wederlax*, *Wehkalax* in *Weckelax*, *Kymi* in *Kymmene* mutata sunt. Neque possumus hic non addere: flumen *Kymmene*, ab *Heinola* usque ad *Högland* (male *Hogland* dictam) *Kymi* ab accolis vocari, Svecos a genetivo *Kymen*, suum *Kymmene* formasse; *Kymi* vero haud dubie olim *nomen* fuisse *appellativum*, uti etiamnum parti Fennorum; videri præterea nomina fluminum, *Kemi* in Ostrob. & alius Kemi in Karelia, item *Kumo*, quin & *Kama Kimaque* in veteri *Perma*, ejusdem ac *Kymi* significatus & radicis, derivanda forte ex verbo Fennico *Kimmoa* l. *Kimoa* (*fluere*, *labi*) obveniente e. gr. in *Psalterio Fennorum* Psalm. 68. vers. 10. — Sed jam in *Fennico* etymo persequendo, a materia nostra justo longius digressis, *Fennis* nobis ignoscatur.

dura gravisque, tanta projiceretur vi, ut feriens haud raro vulnus luſoribus infligeret. Duplex vero narratur fuiſſe hic ludus, alter, quem *glacialem* nominavit nob. REENHJELM, alter quem *æſtivum* fuiſſe aſſeruit.

Glacialis, niſi valde fallimur, *pilæ ludus*, ſi non idem, ſimillimus certe fuit noſtro, *ſlå och ta lyror*. Bini nempe baculis luſoriis inſtructi una ludebant, alterne pilam baculo a colluſore propulſam manibus in aëre excipientes. Nos ſaltem rem, diu licet penſitatam, commode explicare aliter nequivimus, incerti quid Nobiliſſimus cenſuerit REENHJELM, *parum differre*, ſcribens, *glacialem huncce ludum ab illo, quem* Ruta *ſuo tempore nominarent* (*k*). Paullo poſt, ubi de modo pilæ excipiendæ ſermo obvenit, idem *inſtrumento ad hoc facto exceptam* e *Grettla* affirmat, adverſante, ut ipſe dicit, Arngrimo Jonæ f., qui tamen, quantum nobis videre licuit, l. c. non de glaciali, ſed in genere de pilæ ludo Islandorum loquens, manu eam ſignificat exceptam. Neque tamen nobis ex illo ſaltem, quem attulit Grettlæ loco (C. XIII.) liquet ſententia Nobiliſſimi REENHJELM; quin potius & Grettla & vita Thorſteini *Vikingſon* ll. citt. intellectu evadunt expeditiſſimæ, ſi ludum huncce indicato a nobis modo inſtitutum ponamus (*l*). Dicens ibidem paullo ſupra: *ad diſtinguendum inter*

k) Vide Adnotationes ejus ad *Thorſtein Vikingſons Saga* pag. 71 & 72.

l) Rei dijudicandæ copiam cuilibet facturi utrumque locorum citt-

[illegible] stabiliunt, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] quem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible], [illegible] valde [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] propriam manibus in [illegible] excipiamus. [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
quivamus, [illegible] [illegible] Nobilissimus [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (f). [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] obvenit, idem [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] a Gratia affirmat, advertimus, ut [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] (g), qui tamen, quantum nobis videre [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] in genere de [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], quod [illegible] Gratia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Nobilissimi [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Gratia [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

(f) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

(g) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

inter illum pilæ ludum, quem æstate ludere solent, hunc appellatum hnottleikur, *alterum* sopplaikur, errore iterum vix caret vir antiquitatis studio alias laudatissimus; etenim in Hist. Halfdani *Östenson* (*m*) ubi de æstivo pilæ ludo, mentio injecta est, *knottin* & *soppin* promiscue obveniunt, & in historia Thorsteini *Bœarm.* (*n*), eundem ludum nomine *hnutu-kast* de scribente, *knottin* adhibita narratur.

Neque satis constat an pila, glaciali vocata, semper in glacie lusum fuerit. E Gretteri quidem Hist. (*o*) ludum in glacie institutum fuisse patet; in Histor. vero Thorsteini Viking-

---

hic apponimus. Leguntur vero in *Historiæ Gretterianæ* Cap. 13 sequentia: *Their laugdu hnottleyka med sier a midfiordar Vatne* &c. — *Var Grettur tha ætlad att leyka vid Audun.* — *Audun* slo *knottin yfer Gretter, og gat han ecki* hent,. *og slauck sva hart eptir* isnum. *Grettir var reydr vid thetta, og kemur aptur, og thegar Audun ej varer till,* setur *han* knottried *rielt frammam i enned svo skjott, att sprack fyri: Audun* slo *nu till Gretters med knottgildronne, er han hielt à, og kom lit à han.* — Et in *Thorsteini Vikingf. Hist.* Cap. 10 *Thad bar till ad Thorer* sætti nidur *hnottin svo hart, ad han stock yfir Olafer og kam fiærri nidur. Olafr reijdist och thotte Thorer gjora leik till siin, sökte han tha knottin* &c. — *Olafr* slo *tha med* knottriene *till Thorers* &c.

m) Cap. 7. p. 16 ed. Biörneri.

n) Cap. 6. p. 13 sqq.

o) Cap. 13. teste nobilissimo Reenhjelm.

kingſon l. c. eundem enarrante ludum, locus luſorius *leikvoll* vocatur, nec ulla ſit glaciei mentio, ſed e contrario poſtridie fere ſcapha uſi narrantur filii Vikingi. Poteſt tamen ludus hicce in glacie inſtitutus haberi, quoniam auctumno factum conſtat, & poſt interjectos aliquot dies, majores etiam lacus congelati narrantur. Nec lubrica tamen in glacie, ſed nivibus aliquantulum operta, luſum fuisſe autumamus; alioquin enim pila adeo procul decurrisſet, ut non ſine multa temporis jactura potuisſet repeti; ut taceamus celeres, quibus in pilæ ludo opus eſt, motus in lubrica vix aut ne vix quidem fieri quivisſe. — Pilam vero non diſcum, voce *knottin* hoc in ludo ſignificari cenſemus, partim quod diſcus in nive ægrius currat, partim quod hocce vocabulum etiam alibi pilam denotet (*p*). Sed ſatis de hoc.

De æſtivo jam videbimus pilæ ludo; cujus pleniorem quidem notitiam miniſtraret nobis hiſt. Thorſteini *Bæarmagna*, niſi commentis adeo esſet depravata, ut verum a falſo diſcernere ſit difficillimum. Licet tamen, opinor, inde colligere Hiſtorici ſaltim ævo, ludum huncce ita inſtitutum fuisſe, ut pila tanta, tam dura, iis viribus, quæ plagas luſoribus haud raro inferrent, manibus & misſa fuerit & recepta. Qualem pilæ

p) in *Halfdan Óſtenſons Saga* & *Saga af Thorſteine Bæarm.* locis citt. — Significat præterea vox *knott* l. *knott* nucem (avellanam) hodie *nöt* pl. *nötter*. indidem & derivanda hodierna *knatter*, *knotter*, *knota* ſubſt. *knut*, & fortasſis etiam *klot*.

pilæ jactum in Historia tum Herraudi & Bosis Cap. 3, tum Halfdani *Östenson* l. c. intelligendum esse probabile est. Instuebatur autem pilæ jactus tum in area ante ædes, tum etiam in ædibus ipsis.

Ex iis igitur, quæ dicta, quæque allata sunt, haud difficile erit perspectu, expositos pilæ ludos eo præcipue differre, quod pila in priori baculo fuerit propulsa, in posteriori manu projecta; quod utrumque æstate in plano fieri optime potuit, quamvis mascula majorum proles frigore delectata in lacuum marisve æquoribus, strenuitatis priscæ solitissimis campis, priorem hieme instituere amaret. Licet itaque nobilissimorum virorum REENHJELM & BERCH auctoritatibus, quas hactenus in denominandis pilæ ludis modeste sumus secuti, nostram inviti opponimus sententiam, dissimulare tamen haud convenit, minus omnino recte videri laudatos viros hunc ludum vocasle glacialem, diversumque posuisse ab eo, qui æstate instituerctur; cum justo & convenienti nomine vocandi essent alter *pilæ pulsatio* (pilæ baculo pulsandæ manuque excipiendæ ludus, svetice: *bollslag*), alter vero *pilæ jactus*, (pilæ manu projiciendæ recipiendæque lusus, sv. *bollkastning*). — De materia pilæ non satis constat. Ad jactum osseas adhibitas fuisse pilas e cit. Thorst. Bæarm. hist. concludendum est. Quamvis enim sit credibilius, *uxu knutu* ibi occurrens malleolum fuisse tauri coxarium, e mensa arreptum nuperque carne denudatum, quam quod BJÖRNERO visum videtur hanc vocem vocabulis *globum taurinum* exprimenti, — globum

per-

perfectum; tamen credere convenit, pilam (*knott* l. *knott*) ab osſibus ſ. malleolis boum (*uxu knutu*) & nomen accepisſe & materiem *).

Atque probabile eſt artificioſiorum quoque pilæ ludorum peritos fuisſe eos, qui gladiis etiam veluti pilis luſerunt. Olaus certe Tryggv. *gladiis* narratur *tribus* eo pacto *luſisſe*, ut unus eorum per aëra ſemper volitaret, ipſe vero retro labentes capulo prehenderet (*q*). Apud Othinum vero quidam ſeptem gladiis eodem modo luſisſe traditur (*r*); quod quamvis abſurdum, ideam tamen ludi artificioſioris declarat inſedisſe narratori. Veriſimilius eſt, Olaum Tryggv. modo luſisſe ſupra allato, quippe qui in juventute felicisſimam palæſtricis exercitiis impendisſe narretur operam; cui ſine dubio acceptam referebat prædicabilem illam *ſpicula in ſe directa in aëre excipiendi & æque dextre utraque manu in hoſtes retorquendi peritiam* (*s*), qua etiam Skulo gaudebat (*t*), alios ut omittamus, qui ſimul laudabilem adeo jaculationi dederant operam, ut quaſi ex quovis digito, certisſimo tamen ictu tela emiſisſe dicantur. Oblectabant ſe reges bello vacui inter alia

*) Islandos veteres pilis ligneis uſos affirmat Arngrim l. c.

q) Videatur *Heims Kringla*, ed. citata, pag. 2. Tomi I. (non II, ut eſt in *Samlaren* 7. D. p. 42.)

r) teſte nob. Berch l. c.

s) Hiſt. ejus Auctore *Oddur Munk*.

t) *Sagann af Halfdane Eyſtens ſyne*, Cap. 11. p. 23.

[illegible]

[illegible] Quo ille [illegible]

[illegible]

[illegible] Cfr. [illegible]

[illegible]

[illegible] ... fapientiam [illegible].

Atque probabile est [illegible] patres [illegible] qui [illegible] Digna [illegible] [illegible] ut [illegible] per [illegible] [illegible] fapiens gladiis eodem modo [illegible] (*), [illegible] [illegible] l. c. fopra allato, [illegible] qui in juventute [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Oli dabant le regie [illegible]

[illegible]

---

*) [illegible]

**) [illegible] Tom. I. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

alia jaculandi exercitationibus, ut est videre ex Hist. Samsonis Pulchri (*u*), ubi & mentio occurrit *Gladiaturæ* s. *της Skilming* ipsorum, in qua duo scuto armisque tecti exercitationis causa gladiis congrediebantur; eratque in horrido ac Martio in primis hocce ludo Thorborg, famosa illa Scandinaviæ Amazon, egregie versata (*v*).

Neque minus *sagittandi* laude inclaruerunt Veteres Scandiani; quorum e. g. *Einarus Thambaskelfir* circa maria Septentrionis, æque ac Teucer Grajorum Homericus per ora quondam Mediterranei Maris, inclytus fuit arcu. Quo ille quidem usus traditur adeo rigido, ut alium, a quo tendi potuisset, dicatur fuisse neminem (*x*). — Similiter quorundam aliorum arcus rigiditatis ergo ceteris erant inhabiles: Virtus namque sagittarii, non modo ex ictu certo, verum & ex arcus, quem tendebat, rigiditate spectabatur (*y*). Qua autem vi arcus Thambaskelfiri feriret, inde quadantenus apparet, quod tergum bovinum suspensum ex pertica, sagitta lignea satis obtusa perforasse l. c. narretur. — In primis in juventute, cujus ad institutionem pertinuit, interdum & in tentoriis

---

u) Cap. 8. p. 13. Videsis & *Rimur af Karl og Grym* &c.

v) Videatur *Gothrici* & *Rolvonis* Hist. Cap. 15 & 17.

x) Hist. *Regum Norv.* §. 27. pag. 21.

y) cfr. *Heims Kringla* ed. cit. T. III. Hist. Sigurdi *Jorsalafara* C. 24. p. 263. it ejusd. Tomi p. 312. & *Ragnari Lodbrokii ejusque filiorum hist.* C. 8. p. 17. ed. Biörneri cit.

riis tempestivum navigando mare opperientes, tum aliis ludis militaribus, tum & ſagittando operam dederunt antiqui heroes (z); præſertim tamen in venationibus, quas admodum ſibi dilectas, falconibus canibusque venaticis comitati, equis plerumque vecti inſtituebant.

Super enumeratos jam multum & artis regulis & apparatus ſolenniore bellicaque facie equeſtres eminebant ludi laudatorum Scandianorum. Qui quidem quanti equos ſuos fecerint, leges & hiſtoria ipſorum ſatis commonſtrant (*a*). Neque id mirum. Ut enim id prætereamus, quanto uſui equi in itineribus, venatione, agricultura, bello fuerint, non potuit gens priſca bellicoſa & artibus minus exculta lenioribus, quin equum, belli ſymbolum, & cui natura, quas apud ſemet ipſam ſuſpiciebat virtutes, alacritatem, vires, fortitudinem & magnanimitatis quandam imaginem impresſit, magni omnino æſtimaret.

Præ-

z) Hiſt. *Samſonis pulchri* l. c.

a) Conſulatur Berch l. c. — Hiſtoria quidem ex cana antiquitate ad noſtram usque memoriam plurium nomina equorum nobiliorum ſervavit. Atque ut olim ad Trojam equis nonnullis divina tribuebatur origo, ita Othini etiam genus equi, alii cuivis præſtantius, divinæ indolis credebatur. Erant forſan *Sleipner*, *Gulltopp*, *Glader*, *Gyller*, *Lerfot* cet. nobile equorum Aſiaticorum genus, indigeno præſtabilius.

Præterquam vero quod in ſilvas animi cauſſa ſæpe equitabant feras ſimul inſectaturi (*b*), mature jam equeſtribus gaudebant ludis: quorum prima fuisſe videntur currendi certamina, non tamen Græcorum more curribus inſtituta, ſed in quibus equis certarent inſidentes (*c*). — Jam autem Ynglingorum in Svecia ævo, aut ſaltem initio ſeptimi poſt Chriſt. nat. ſæculi, aliud quoque equeſtris certaminis genus, quo non modo equorum vires & ferocia, ſed & equitis peritia roburque ſimul perſpiciebantur, Equiriorum ſ. *Torneamentorum* (*turniment*) & της *Burtreid* nomine cognitum uſitatumque fuisſe, inter alia lugubris ab Helgone fratri illata mors indicio eſt (*d*).

An vero *Turniment* veterum idem, ac *Burtreid*, fuerit ludus, paucis videtur examinandum. Eodem igitur modo utrumque certamen narratur fuisſe celebratum; ita nempe ut bini invicem certaturi, ſcuto haſtaque abſcisſa armati e regione conſiſterent &, equo deinde calcaribus ſuffoſſo, curſu citatisſimo concurrentes, haſtili ambabus manibus pretenſo, ſcutum adverſarii ferirent, quem ſic e clitellis dejicere annitерentur (*e*) — Neque etymon vocum *Burtreid* & *Turniment*,

F ut

b) Vid. *Heims Kringla* T. I. C. 23. de *Allriko Eiriko*que it. Cap. 30. de *Eigillo*, atque C. 5. in Hiſt. *Halfdani Nigri*.

c) Vid. l. c. ad notam *h* pag. 8.

d) Vid. *Sagubrottet om Nockrum fornkongum* &c. *ſamt om Bråvalla ſlag*. p. 8. it. *Rolfs oc Gothriks Saga* C. 15 & 17.

e) Videntur Hiſtoriæ *Hjalmteri Olveri*que, atque *Halfdani Branafoſtra* C. 17, *Sagubrottet om nockr.* &c. *ock om Bråvalla ſlag*. l. c. *Orvar Oddurs Saga* mſcr. C. 64. — Nominabatur præciſa illa haſta, *ſpjotſkaft*, *burtſlaung*, *riddareſlaung*.

ut eas diversos indicasse ludos credamus, svadere debet. Nam τῇ *Burtreid* probanda quidem ratio denominationis reddi potest (*f*); vox vero *turniment*, a *torno* potissimum derivanda, *gyrum* principio significasse videtur; qui tamen significatus locis citt. nec quadrat nec obtrudendus est, verbis, ex proverbio veteri, modo nummorum valentibus. Quare idem ludus diversis nominibus *Burtreid* & *Turniment* insigniebatur; qui tamen postea ad magis definitas regulas ab HENRICO *Aucupe* redactus, apparatuque auctus sollenniori, Torneamentorum retinuit nomen.

Quod tandem ad originem ludi laudati, quidam Arabibus, nonnulli Scandianis deberi ipsum contendunt. Arabibus quo minus tribui possit, qui primum initio VIII:i post Christ. nat. sæculi in Europam invaserunt, cum tamen ludus hicce centum jam annis ante in Dania fuerit celebratus, temporis ratio obstare videbatur. Neque tamen Scandianis tribuendum opinamur; peregre enim, & peregrina sub appellatione *turniment*, principio ab ipsis celebratum, vetus historia testatur.

Celebrabatur deinde hic ludus, *Tornerspel* ævo dictus posteriori, in principum magnatumque nuptiis, funeribus, aliisque diebus solennibus, donec pulveris pyrii inventio, novis

---

f) Habemus vocem *burtreid* compositum e *burt* (de, ex, ab) & *reid* (equitatio) quasi *de-equitatio*. — Dicitur quoque *Samson* Fagres *Saga*; *reyda i burt* est vero *burt* & *iburt* idem, similiter ac *från* & *ifrån*, *genom* & *igenom*. cet, Recentiora ludi equestris sunt nomina *dustrånning*, *ringrännande*, *spår-ridt*.

vis ludis excogitandis anſam præbens, uſum ipſius ſenſim aboleret. — Reſtaurabatur tamen adhuc ex. gr. GUSTAVO I, SIGISMUNDO, CHRISTINA, CAROLO XI, GUSTAVO III, GUSTAVOque IV ADOLPHO in Svecia regnantibus, ludus iſthic in circis ſedilium ordine cicumdatis, quibus nec antiquum caruit ævum.

Fuerunt nempe ad principum aliorumque majoris dignitatis virorum aulas villasque palæſtræ, *Leikvoll* nuncupatæ Veteribus, interdum magnifice adornatæ. — Sic verbi cauſſa Adilo Svecorum regi palæſtra extra regiam fuit, vallo circumſepta, portis obſeratis occluſa, regalis inſuper ſellæ auratæ amplæque ornamento decorata & ſedilium circuitu ſpectatoribus commoda (*g*). — Nec usquam in Vet. hiſtoriis pleniorem *της leikvoll* deſcriptionem inſpicere nobis quidem licuit, pluries etſi mentionem ipſius factam invenientibus (*h*).

Ibi

g) Vid:r *Rolf Krakes ſaga* Capp. 18 & 19 ed. BIÖRNERI.

h) *Sturlaug Starfſames ſaga; Samſon Fagres ſaga.* C. 11 p. 17, & Cap. 39 p. 57. *Hiſt. Ol. Tryggvonidis* cit, Cap. 56. — An vero Fennis veteribus ſuæ etiam fuerint palæſtræ, ſufficientibus deſtituti documentis dijudicare haud audemus; reticendum tamen non videtur, in parœcia *Wirmoënſi* nemus esſe amœnum, *Kihlanketo* i. e *campus ſponſalis* dictum, ubi juventus antiquo ævo exercitia ſaltus, ſaltationis jactus &c. inſtituisſe narretur. Vid:r Diſſ. GREG. HALLENII *de Wirmoënſi Territ.* hic Aboæ edita P. I 50. (ubi & collis *Kauvinummi* conſimilibus dicatus ludis perhibetur.) & ERICI TUNELD *Geographie öfver Konungariket Swerige*, 4:de *Bandet* 9:de *Del.* exc. 1792 pag. 54.

Ibi in primis juvenes erectioris indolis, præsidia quærebant nominis & gloriæ. In id namque tota mente incumbebant, ut exercitiis ludisque gravioribus atque periculosis, simul tum corpus robustum, agile & armis tractandis svetum redderent, tum animum ad quævis audenda & perferenda obdurarent. Cui rei obtinendæ constat maxime idoneos fuisse ludos ipsorum jam dictos (*i*), quippe in quibus summa nunc agilitate, nunc audacia, nunc virium intentione, nunc duritie opus erat. — In quibus vero ubi satis essent exerciti, palæstram cum majore laudum campo commutaturi, ineunte adolescentia, interdum jam anno XII:mo piraticis se socios addiderunt expeditionibus, ubi sæpe solius fortitudinis ostendendæ ergo specimina dabant virium & virtutis, quibus ipsorum nepotes, molliores jam, diversamque plane culturæ viam ingressi, re etiam vera gestis, fidem habere vix possunt.

i) Habebant alias etiam, ludis annumerari solitas oblectationes, quibus aut animum ad majora erigerent, memoriam simul firmaturi; aut ingenium alerent, mentisque acuerent aciem & sagacitatem; ex quibus historiarum narratio, specimina orationis ligatæ extemporalia, ænigmatum explicatio, ludus latrunculorum præcigue nominari merentur.

(dånysamt, pathetiskt och klart.)

Felix faustumque esse hr Optimum jubeat Numen!

Grandiores natu si in veterem forte incidimus pueritiæ nostræ amicum, juvenilium ludorum ausorumque fidelem nobis quondam socium, – perfunduntur pectora nostra exuberante voluptate affectuum juvenilium, quos excitat phantasia, primæ ætatis innocentiæque nostræ jucundissimam renovando memoriam. – Agnoscimus enim in amico illo, eosdem, quibus olim delectabamur, vultus, gestus, affectusque, eosdem animos eosdem spiritus: reviviscunt simul apud nosmet ipsos, iidem, quibus pueri calescebamur, animi motus, hilares et vividissimi; repuerascentes recolimus memoriam ætatis, qua cuncta nobis læta facie arridebat rerum natura; qua naturam sequebamur solam adhuc ducem, ignarique pariter formarum, in quibus plastinat ars liberas mentes, regularumque quibus ipsas constrinxerunt minuti hominum mores. – ætatis inquam, cujus primis sub auspiciis insitæ nobis vires facultatesque liberè ac intemeratæ ad eas tendebantur fines, quas ipsis propositas voluit Summus rerum humanarum moderator. – Qua igitur in amabili primæ nostræ ætatis tabula contuenda ut mirifice delectatur quisque non perversa educatione (non prava) studiis atque praxis a prima, quam natura indicavit, cultura via seductus,

ita ~~nobilibus~~ celsis viridisque homines & cives (optimi) eiusque maxime calescit (animus) ad gentis suae infantiam atque prima fata respicientes. Videt enim aetatem, qua simplicitas naturae intemerata, qua prima stamina in characteres et genio gentis suae lucide et sine fuco intemerata perspectabantur, qua libere adhuc videbantur sibi (mortales errore felices) ~~homines~~ rerum necbere concatenationem; videbantur sibi diis adhuc propiores seu potius ab ipsis circumhabitati, videbantur sibi terrestribus adhuc oculis Noumenorum discernere mysteria; – ~~aetatem dico,~~ quae ignara infirmitatis terminorumque arctorum, quibus humanae arcentur vires, his omnia parere confidebant. Qua ignorabant quidem motus et regiones coeli, nescii ipsum calculorum subtilissimorum filo Ariadneo dimetiri, at non minore mentis sanctitate Summi ibi flarentis celsam fulgidamque suspiciebant domum: Nesciebant radios lucis in iridis colores discendi, at non minus pura mente sacram ibi venerabantur ad indomitas Superorum sedes viam. Ignorabant quidem leges functionesque intelligentiae sive mentis suae, at sensu tamen duci fideles, secure ad exitus provehebantur optatos: ignorabant campos artium et doctrinarum immensos, at optime erant versati in campo exercitationum

quibus robur, dexteritas, agilitas augetur, quibus sensus humani felicissime excoluntur, quibusque subsequenti animi culturae primam et maxime necessariam viam pandebant. — Sunt enim ejusmodi exercitationes ut uniuscujusque, ita universi generis humani, ita singulorum gentium primi ad culturam progressus & tirocinia, pariter atque aetas, quae fuit, est pars vitae humanae laetissima spei grata plenissima. — Contemplare infantem lusitabundum, contemplare juvenem altiora spirantem, contemplare denique Nationem exorientem, rudi at illibato minacem robore, et contuitus eris pulcherrimam spe uberrimam vitae humanae portionem.
Dolendum tamen est non nisi lacera tantum modo fragmina, nocturnasque tantummodo species in primo hocce gentium aevo sese offerre oculis Historici, qui has inter mente sensibus celsis horridisque mitim perfusa, errans, veram plenamque faciem rerum investigare frustra laborat. — Est hoc etiam Archaeologiae nostrae fatum Historiae, cujus initiis nec pulchriora invenies facile ulla nec obscuriora. — Cum tamen omnia jam haud leviter nos ad laudatae hujus antiquitatis scrutinium hortentur, haud male nobis videmur egisse, cum nobilem et justo diutius oblivioni relictam inde — priscam puta ejus palaestram — tractatui nostro petiverimus materiem.

Videmur certe nobis — saltim vidisse, quæ maxime excolenda restabat inter arctos fata materies. — At vero, si majorem videbimur habuisse rationem materiei præclaræ, quam tenuiorum virium nostrarum, fontiumve quæ nobis fuerunt, aridiorum; si rem difficultatis forte ergo a cautioribus relictam non satis prudenter arripuimus explicandam, oculationum jam erit ~~intix~~ sortis humanæ probe memores, nostro judicio candide succurrere observationibus. Quas igitur ne ulterius differamus — ad te jam ~~nos convertimus~~

(ex supremo subsellio opponens Præclarissime domine magister, Amice exoptatissime, ad te inquam nos jam convertimus, rogantes velis nos ceterosque qui adsunt honoratissimos viros (privmesve tuarum circa dissertationem hancce animadversionum participes factum ire.